

Corona och fattigdom - röster från de svenska stadsmissionerna

Magnus Karlsson

Magnus Karlsson, professor, Centrum för civilsamhällesforskning,
Ersta Sköndal Bräcke högskola. E-post: magnus.karlsson@esh.se

Coronapandemin får sociala konsekvenser även i välfärdssamhällen, inte minst för personer som redan befinner sig i mycket utsatta sociala situationer. Här presenteras hur de högsta cheferna (direktorerna) på Sveriges tio stadsmissioner resonerade kring att möta personer i fattigdom under pandemins första halvår. Direktorerna ombads skriva essäer strukturerade utifrån givna teman och deras beskrivningar visar på pandemins möjliga sociala effekter för de utsatta grupperna på kort och lång sikt. De beskriver också hur stadsmissionernas insatser sett ut under pandemins första tid, och hur de planerar att möta de problem de väntar sig på längre sikt. Resultaten från studien uppmärksammar hur personer som redan lever i stor utsatthet riskerar att ytterligare marginaliseras i det fall en större andel människor i Sverige hamnar i socialt svåra situationer till följd av pandemin.

The corona pandemic has social consequences in welfare societies, not least for people who are already in very vulnerable social situations. Here, narratives from top managers (directors) of Sweden's ten City missions concerning poverty during the first phases of the pandemic are analyzed. The directors were asked to write essays structured by given themes; their descriptions show the possible social effects of the pandemic for the vulnerable groups in short and long terms. They portray the City missions' efforts during the early stages, and discuss how to meet post-pandemic problems. The results draw attention to how people who are already living in severe social vulnerability risk being further marginalized in a crisis where a larger proportion of citizens end up in social distress as a result of the pandemic.

Talet om att den pandemi som orsakades av Covid-19 slog lika mot alla människor kom snabbt på skam. Den tidiga vetenskapliga rapporteringen talar istället allt tydligare om att det finns särskilt utsatta grupper som drabbas hårt såväl av virusets direkta som indirekta effekter, där de *direkta* effekterna handlar om sjukdom och ytterst död till följd av virussjukdomen, medan de *indirekta* effekterna ofta är av social och ekonomisk karaktär (se t ex Drefahl m fl 2020, Lerpold och Sjöberg 2020).

De utsatta grupper som först lyftes fram såväl nationellt som internationellt när det gäller de direkta effekterna är äldre och multisjuka personer, men allt oftare diskuteras också de socioekonomiskt utsatta grupper som i högre utsträckning än andra exponeras för SARS-CoV-2 till följd av trångboddhet och svårigheter att ta till sig och efterleva den information som ges kring viruset (se t ex Hansson m fl 2020). I Sverige visar Drefahl m fl (2020) utifrån en nationell registerstudie hur risken att för att dö i virussjukdomen är större om man har lägre (eller ingen) inkomst, är lågutbildad, är ogift, eller är född i ett låg- eller medelinkomstland (variablerna oberoende av varandra). Migranter är, menar författarna, särskilt utsatta (se även Hansson m fl 2020).

De indirekta effekterna av den diskuterade pandemin är svåra att avgränsa, men kan möjligen delas in i effekter på kort och lång sikt. Till de indirekta effekterna på kort sikt hör ensamhet (t ex Berg-Weger & Marley 2020; Tyrrell & Williams 2020), ångest (t ex Mc Cracken m fl 2020, Twenge & Joiner 2020) och risk för ökat våld i hemmet (t ex Bradbury-Jones & Isham 2020, Usher m fl 2020). Till de indirekta mer långsiktiga effekterna kan tänkas höra ökad psykisk ohälsa, suicid, social marginalisering och fattigdom, samt långvarig arbetslöshet.

I föreliggande text fokuseras de indirekta effekterna för några av de socioekonomiskt svagaste grupperna i Sverige såsom de beskrivs av de svenska stadsmissionerna. Vad innebär pandemin för de människor i Sverige som redan är de mest utsatta? Vilka iakttagelser har de gjort när det gäller sådana effekter för människor som de möter och som anses befinna sig i fattigdom? Vilka kort- och långsiktiga sociala konsekvenser kan de identifiera, och vilka har de beredskap för?

Den presenterade studien bygger på utförliga redovisningar från de högsta cheferna i Sveriges tio stadsmissioner och utgör en särskild del i en longitudinell studie av dessa stadsmissioners möte med några särskilt utsatta grupper; utsatta EU-medborgare, personer med långvarigt försörjningsstöd, papperslösa och en grupp personer som är berättigade till stöd från det offentliga men som av olika skäl inte nås av det stödet. Till grund för beskrivningarna låg en skrivinstruktion framtagen inom ramen för studien som fokuserade nya utmaningar, nya grupper, nya behov, förändringar i arbetssätt till följd av pandemin och en uppskattning av den allmänna sociala situationen i Sverige efter pandemin. Beskrivningarna har sammanställts genom innehållsanalys inom ramen för projektet, och stads-

missionerna har givits möjlighet att kommentera det samlade resultatet. Den bild som framträder tappas ofta bort då de direkta och möjligen kortsiktigt indirekta effekterna diskuteras för den nationella populationen i sin helhet, men bilden formar i någon mening verkligheten för de utsatta grupper som diskuteras.

Sociala effekter av Corona

Direktorernas beskriver hur den diskuterade pandemin har sociala effekter för samhällets mest utsatta på såväl kort som lång sikt. Här görs ett försök att dela in de diskuterade effekterna i primära, sekundära och tertiära sociala effekter. Till de *primära effekterna* hör de mest påtagliga och de som tydligt uppstod redan vid pandemin eller strax därefter. Till de *sekundära effekterna* hör de mer diffusa som ibland kan vara svårare att härleda till pandemin, men samtidigt vara viktiga att uppmärksamma eftersom de riskerar att försvinna bland andra svårigheter som de diskuterade och redan utsatta grupperna möter i vardagen. De *tertiära effekterna*, slutligen, är sådana som direktorerna lyfter fram som framtida sociala risksituationer som har sin grund i pandemin; de är enkelt uttryckt förutsägelser som ligger till grund för planeringen av stadsmissionernas framtida verksamhet. Om dessa förutsägelser är korrekta eller inte får tiden utvisa, men de har ändå betydelse för de diskuterade grupperna eftersom stadsmissionerna (och andra) agerar utifrån dem.

De tre typerna av effekter är naturligtvis inte varandra uteslutande. Snarare hänger de ihop genom att till exempel stark oro och ångest som primär effekt kan innebära ökad beredskap för psykisk ohälsa som tertiär effekt. Den tredelade sorteringen motiveras istället av medvetenheten om att alla sociala effekter inte är direkta och därför inte lika enkla att identifiera – särskilt när det gäller de redan utsatta grupper som här diskuteras.

Innan de olika effekterna diskuteras kan det vara på sin plats att notera hur stadsmissionerna understryker att de sociala problem de möter till följd av viruspandemin egentligen inte är nya, men att de har förvärrats:

Egentligen ser vi än så länge inga direkta ”nya” utmaningar för de grupper vi möter i våra verksamheter. Vi ser det snarare att redan befintliga utmaningar har ökat under Corona-krisen (fattigdom, trångboddhet, hemlöshet, social utsatthet, barn som far illa, våld mot kvinnor, behov av studiestöd/läxhjälp etc). De redan befintliga utmaningarna för personer i de olika målgrupperna har alltså knappast förändrats i sak däremot har de för många blivit svårare och kanske även mer uppenbara för omgivningen.

Primära sociala effekter

Många av de primära sociala effekterna har av naturliga skäl anknytning till det pandemiska utbrottet, och till den initiala förvirring som utbrottet innebar.

Direktorerna redogör för hur oron i de diskuterade målgrupperna ökade och att bristen på information till en början bidrog till sådan oro. För de utsatta EU-medborgarna, med bristande språkkunskaper, blev förvirringen stor när försiktighetsåtgärder vidtogs och gränser började stängas:

I mars då Sverige och FHM [Folkhälsomyndigheten] gick ut med direktiv kring Corona blev oron stor i gruppen [utsatta EU-migranter]. Helt plötsligt hade personal olika former av skyddsutrustning på sig, direktiv om hygienskötsel med tvål och handsprit gavs, samt att avstånd mellan människor blev påtagligt. Oron hos gruppen var större i hur att hitta försörjning utanför Sverige än smittan i sig. De upplevde oro över att möjligheten till försörjning blev avbruten långt innan planerad resa tillbaka till hemlandet.

Många av de utsatta EU-migranterna valde att åka tillbaka till hemlandet (många är romer från Rumänien) innan gränserna stängdes, vilket enligt stadsmissionerna innebar att de återvände till en extrem utsatthet:

De årliga säsongsjobben inom jordbruk, bygge och service i Rumänien uteblev samtidigt som utgångsförbudet hindrar dem från att försörja sig i gatumiljö. Många vittnar om förföljelse och stigmatisering från myndigheter och majoritetsbefolkningen som lägger det ansvaret för smittspridning på romerna.

Även om Sverige valde att inte göra någon så kallad total nedstängning vid det pandemiska utbrottet så blev tillgängligheten till många stödfunktioner snabbt väldigt begränsade, och det dagliga gatulivet förändrades. Biblioteken stängde och tillgången till offentliga toaletter minskade, vilket för många i de diskuterade grupperna innebar att det blev svårare att sköta sin personliga hygien i en tid då det behövdes som bäst. Det lyfts också fram hur den upplevda ensamheten ökade för personer i grupperna när gator och torg tömdes på människor. Flera av dessa förändringar drabbade naturligtvis personer i hemlöshet särskilt hårt. Personer i den gruppen hade av uppenbara skäl svårt att följa myndigheterna rekommendationer om att hålla sig hemma, begränsa sina sociala kontakter, isolera sig särskilt om man hade sjukdomssymptom och sköta sin hygien.

Även för familjer som redan fanns i utsatthet blev isoleringen snabbt kännbar; matkostnaderna sköt i höjden när alla i familjen ständigt var hemma, bristen på sociala sammanhang ökade friktionsytorna i familjen, och risken för våld i hemmet blev enligt direktorerna påtaglig. ”När det gäller det befarade våldet mot kvinnor har vi under lång tid inte märkt av någon skillnad i kvinnojouren eller det skyddade boendet, inte förrän de två-tre senaste veckorna, då vi haft fler påringningar och fler kvinnor i behov av skydd än tidigare”, skriver direktorn för en stadsmission. En annan vittnar om ungdomar som inte längre var välkomna hemma:

Gällande ungdomar i denna målgrupp ser vi att fler jagas ut på gator och torg där det ofta blir stökigt. Vi ser att ungdomar ner i åldern 12 år i ökad grad finns runt droger och försäljning, misshandel och rån. Även gruppen av ungdomar som inte befattar sig med kriminalitet hamnar i stökigheter och är väldigt impulsdrivna. De tvingas vistas hemma mer då många aktiviteter ställs in, fattigdomen är en livsstil och snabba pengar lockar.

Direktorerna pekar också på hur kontakten med myndigheter snabbt blev svårare för de utsatta grupperna, inte minst eftersom myndigheterna övergick till att sköta kontakter via internet. Många i grupperna saknar till exempel tillgång till Bank-ID som är en nödvändighet för många sådana kontakter. En direktor skriver:

Möjligheten till myndighetskontakter är svårare. Att förstå beslut och eventuellt överklaga är ännu svårare när kontakt med handläggare inte är möjligt osv. Myndighetsrådsla och förakt förstärks och bron blir längre.

Sekundära sociala effekter

De sekundära sociala effekterna, det vill säga konsekvenserna av den sociala situation som de diskuterade grupperna hamnade i under det pandemiska utbrottet, handlar enligt direktorerna i stor utsträckning om hur redan marginaliserade grupper hamnar i en ytterligare utsatt samhällsposition. Inte minst lyfter de fram hur redan svaga familjeekonomier blir alltmer ansträngda till följd av ökade kostnader i hemmet och minskade inkomster från tillfälliga arbeten. ”Behoven av försörjningsstöd kommer troligtvis öka över tid och familjernas komposition kan komma förändras då slitningar inom familjen kan komma att öka utifrån ytterligare försämrat ekonomiskt läge”, skriver en direktor. ”Vi befarar att fler personer kommer att drabbas av psykisk ohälsa, ökad beroendeproblematik och fattigdom i samband med att fler människor blir arbetslösa”, skriver en annan. Även oron för effekter kring unga människor är påtaglig:

Vi ser att Corona skyndar på processer för yngre personer att ramla ur systemet och samhället. Det finns okunskap kring vad livet har att erbjuda och många ungdomar som lever i utsatthet vet inte hur de ska kunna skapa drömmar och hopp om framtiden. Det skapar psykisk ohälsa och är en bidragande faktor till ungas höga självmordstal.

Direktorerna återkommer i sina beskrivningar till den arbetslöshet och brist på aktivitet som blir följden av en försämrad samhällskonjunktur, och hur det slår mot målgrupperna redan i ett tidigt skede. Man väntar sig till följd av arbetslöshet nya besökare redan till hösten:

Våra vägledare anar redan att vi kommer att se ett kraftigt ökat tryck i pandemins spår, framför allt till hösten när ekonomiska bekymmer till följd av till exempel varsel slagit

till med full kraft. Detta kan gälla de som nyligen blivit arbetslösa, deltidsarbetslösa eller ännu har arbete men med mindre inkomst, exempelvis egenföretagare. Framför allt berörs de i denna grupp som redan tidigare legat på gränsen till att slås ut.

Den ökade sociala isoleringen, där människor uppmanas stanna hemma, innebär också att personer som "sovit på soffan" hos någon riskerar att ses som inte längre välkomna, och då stå helt utan uppehålle, argumenterar direktörerna. Människors ovilja att hysa andra i sina hem under pandemin drabbar också papperslösa, som av den anledningen "åker ut i ljuset". Individer som försörjt sig på tillfälliga "svartjobb" ställs vidare i en alltmer besvärlig situation, när samhällssituationen gör att mindre arbetskraft efterfrågas och konkurrensen om arbeten hårdnar. Det sammantaget hårdnande klimatet och de ökade behoven innebär att det blir lättare för människor som är beroende av stöd från det offentliga att "straffa ut sig" hos till exempel socialtjänsten. En slutsats är att pandemin också mer indirekt ställer tillvaron på sin spets för många människor.

Tertiära sociala effekter

De tertiära sociala effekterna slutligen, de som handlar om framtida sociala risksituationer som de svenska stadsmissionerna förbereder sig för, handlar återigen om arbetslöshet, psykisk ohälsa och om att de som står utanför samhället får det ännu svårare att bli inkluderade. Den vikande konjunkturen och de sociala effekter den medför står i fokus när de tillfrågade direktörerna skisserar framtiden:

Vi tror att utsattheten och fattigdomen kommer att öka eftersom arbetslösheten ökar pga en sviktande samhällsekonomi. Vi ser redan nu fler äldre, men även unga människor, som inte får rätt förutsättningar att komma ut i arbetslivet, skaffa bostad osv. En ökad utsatthet främst hos papperslösa, unga människor och EU-medborgare. Basbehov kommer att vara centrala och även behovet av mycket stöd för att komma vidare i sin livssituation och få ökad egenmakt. Vi befarar en ökad hemlöshet och ser redan att fler personer saknar nånstans att sova/vistas på natten.

Återkommande beskrivs ett scenario där nya grupper av människor kommer att hamna i livssituationer där de behöver stöd från det offentliga, och där personer som redan finns i utsatta positioner riskerar att marginaliseras ytterligare.

Många i målgruppen kommer till oss i arbetsintegration, men signalen från politiken [...] är att man kommer att "satsa" på människor som står nära arbetsmarknaden, att de snabbt som attan ska komma åter i arbete.

En grupp som lyfts fram särskilt i sammanhanget är de ungdomar som omfattas av den så kallade *nya gymnasielagen* (SFS 2017:353). De riskerar att utvisas i det fall de inte fått fast anställning högst sex månader efter avslutade gymnasie-studier, något som blir betydligt svårare i och med den ökande arbetslösheten. Ett utvisningsbeslut och fortsatt stängda gränser eller skärpta gränskontroller innebär att unga människor tvingas ut i ”skuggsamhället” och in i kriminalitet, argumenterar en direktor. Också andra lyfter fram sådana risker som en tertiär social effekt av den diskuterade pandemin:

Det parallella samhället där uppehälle och boende organiseras svart och under mycket dåliga levnadsvillkor kommer att öka dramatiskt då svenska reguljära arbetsmarknaden minskar dramatiskt nu. Organiserad brottslighet kommer att öka om inte samhället sätter in stora resurser för att stävja utvecklingen.

Stadsmissionernas insatser

Har hanterat då de svenska stadsmissionerna den ökade utsatthet till följd av Covid-19 som de beskriver i ovanstående? I direktorernas redovisningar framträder några huvudsakliga strategier som man valt att utveckla eller bibehålla under de ganska kaotiska samhällsliga förutsättningar som det pandemiska utbrottet orsakade. För att ytterst kort sätta in dessa strategier i ett sammanhang finns anledning att lyfta fram hur tidigare studier av de svenska stadsmissionerna fokuserat några särskilda hjälp- och stödinsatser som betraktats som huvudsakliga; utdelning av mat och matkuponger, materiellt stöd (främst kläder och hygienartiklar), hjälp med myndighetskontakter, inkluderande insatser samt ekonomiskt stöd (Karlsson m fl 2015; Karlsson & Vamstad 2018; Karlsson 2019). Det ekonomiska stödet har ofta varit mycket begränsat helt enkelt till följd av stadsmissionernas begränsade resurser. Till kontexten hör också att pandemin slagit mot stadsmissionernas ekonomi – i beskrivningarna anger direktorerna att de privata gåvorna och samarbetet med enskilda företag har minskat, och att man räknar med en fortsatt minskning framöver till följd av att pandemin ofta frestar både på privatpersoners och företags ekonomier.

De insatser som stadsmissionerna särskilt lyfter fram i sina redovisningar har att göra med informationsinsatser, utdelning av matkassar, hygienfrämjande åtgärder, åtgärder kring oro och ångest samt stöd till enskilda personer i deras kontakter med svenska myndigheter. En grundläggande förutsättning för dessa insatser är att de svenska stadsmissionerna under våren 2020 valde att fortsätta hålla sina verksamheter öppna (om än modifierade i enlighet med folkhälso-myndighetens rekommendationer) när många andra stödfunktioner i samhället valde att stänga eller starkt begränsa sina verksamheter:

Många verksamheter riktade till människor som lever i utsatthet har stängt alternativt anpassat sina verksamheter till ett mindre format. Inom stadsmissionen har vi gjort tvärtom: växlat upp, gjort mer, förändrat form för aktiviteter.

Informationsinsatserna kring Covid-19 förefaller enligt direktorerna ha varit omfattande vid stadsmissionerna och skett på flera språk – ofta i anslutning till befintliga verksamheter och insatser (t ex stödsamtal). Ibland har informationsarbetet haft en mer uppsökande karaktär, och då har man vid behov hjälpt personer till vidare medicinsk rådgivning eller behandling.

Utdelningen av matkassar, som på senare år kommit att få förnyad uppmärksamhet bland annat till följd av diskussionen kring så kallad matfattigdom, fortsatte att vara en omfattande verksamhet under våren, och blev enligt direktorerna i många fall ännu mer angelägen. Behovet av mat ökade för många barnfamiljer som isolerades med hemmavarande barn, och personer som tidigare fått mat på plats i stadsmissionernas eller andra organisationers verksamheter fick nu istället mat via matkassar. En direktor skriver:

I och med att så många har samlat in mat till människor som är etablerade i sambället tror vi att stigma att ta emot mat har minskat något. Vi har även skapat matlådor som är goda, näringsriktiga och blivit populära. Vi möter även barnfamiljer och stora familjer som lever knappt och där barnen fått möjlighet att fira student och födelsedagar med mathjälp.

De hygienfrämjande åtgärderna som redovisas förefaller dels ha med information och rutiner i verksamheterna att göra, men också med särskilda insatser för att människor i utsatthet ska kunna sköta sin hygien. En direktor beskriver här hur stadsmissionen tillsammans med offentliga aktörer satt upp tält med tillgång till tvättställ, handsprit och information.

Slutligen berättar flera direktorer om hur antalet samtal för att dämpa oro och ångest hos enskilda personer ökat, liksom arbetet med att bibehålla och stärka social gemenskap. Sådant arbete har ibland skett till synes oplanerat, men ofta som en följd av att man sett och snabbt anpassat sig till nya behov. Samtalen har bland annat skett via telefonsamtal och utomhuspromenader och förefaller i beskrivningarna ha haft en karaktär som ligger mellan rådgivnings- och stödsamtal – en direktor talar till exempel om ”mellanmänskliga samtal”.

Hopp och farhågor kring framtida samarbeten

Så vad krävs för att möta de framtida utmaningarna som direktorerna beskriver, det som här kallas tertiära effekter? Flera av de tillfrågade direktorerna understryker behovet av samarbete mellan olika aktörer. En direktor uttrycker det

som att stadsmissionerna behöver bli ”... varje kommuns eller stads bästa vän i tiderna som kommer framöver.” En annan är väldigt tydlig med hur samarbetet med andra organisationer i det civila samhället blir viktigt framöver, framför allt när det gäller påverkansarbete:

Fortsatt aktivt, framtidsyttande arbete tillsammans med andra stora aktörer blir därför viktigt. Även arbete med de gemensamma strukturerna som ger röst åt sektorn. De senaste månaderna har med all tydlighet visat vilken fördel vår lokala Stadsmission har av samarbetet inom Sveriges stadsmissioner, vårt medlemskap i Famna och de nationella strukturerna där direktor ingår tillsammans med företrädare för Röda korset, Rädda barnen, Svenska kyrkan och Riksidrottsförbundet samt Forum för socialt inriktade organisationer.

Men samtidigt som ett utökat samarbete med andra aktörer ses vara av central betydelse finns i texterna en vaksamhet kring hur det civila samhällets roll möjligen förändras. En direktor skriver att rättighetsperspektivet måste vara tydligt närvarande även om utförarna är andra än tidigare:

Samtidigt som civilsamhällets välfärdsorganisationer säger detta måste vi, och särskilt stora och kompetenta organisationer som vår egen stadsmission, vara vaksamma för att de mått och steg vi tar i människors akuta behov inte på lite längre sikt leder till att vi är med och nedmonterar det välfärdssamhälle som byggts upp.

Några slutsatser

Ett huvudbudskap i de beskrivningar som stadsmissionernas direktorer delat med sig av förefaller vara att de grundläggande sociala problem de möter genom sina verksamheter inte i någon större utsträckning ändrat karaktär – kanske inte ens på det sätt att de i sig väsentligen förvärrats. Istället framstår det som att personer som redan befinner sig i mycket svåra livssituationer marginaliseras ytterligare. Ett slående exempel är naturligtvis de personer i hemlöshet, många med redan svag hälsa, som i och med pandemin drabbas flerdubbelt; uppmaningen om att hålla sig hemma faller rimligtvis platt, men också den om att vara noga med sin hygien. Ett annat exempel utgörs av de personer med utländsk bakgrund som redan lever i socialt marginella positioner och som genom utanförskap och svårigheter med det svenska språket har svårt att ta till sig information, och där nedstängningar och restriktioner rimligen kan te sig särskilt oroväckande. Ett tredje exempel på personer som hamnar i ytterligare marginella positioner och som återkommer i beskrivningarna rör de personer som redan innan pandemins utbrott befann sig utanför arbetsmarknaden, och som nu riskerar att hamna betydligt längre ifrån densamma.

När det gäller samhällets mest utsatta grupper riskerar sammanfattningsvis

pandemin att slå på ett sätt som inte i första hand skapar nya problem, utan som befäster och fördjupar redan marginella positioner; människor i de här grupperna saknar i stort sett helt resurser att möta den ytterligare påfrestningen. Risken är, påpekar direktorerna, att dessa grupper hamnar i ytterligare utanförskap, och att klyftan mellan dem och den övriga befolkningen ytterligare ökar. Det är i så fall ett skeende som i många fall riskerar att överskuggas av den ökade sociala utsatthet som drabbar tidigare etablerade grupper till följd av pandemin – grupper som i sammanhanget sett har en starkare politisk position i samhället. Det presenterade materialet visar hur pandemin kan distansera samhällets allra mest utsatta från resten av befolkningen.

Ett annat tydligt budskap går att utläsa ur direktorernas beskrivningar är att stadsmissionernas sociala insatser genom den svenska välfärdens utveckling till följd av pandemin kommer att inkludera fler människor som hamnar i svårigheter. Direktorerna beskriver till exempel hur barnfamiljer väljer att söka sig till stadsmissionerna snarare än till socialtjänsten eftersom det ses som mindre stigmatiserande. En direktor pekar här på föreställningen om att socialtjänsten på orten rutinmässigt öppnar utredningar kring barnen när föräldrarna söker ekonomiskt stöd, och hur föräldrarna då hellre söker hjälp hos stadsmissionen. Det här kan naturligtvis tas som intäkt för att stadsmissionerna lyckas etablera förtroendefulla relationer med nya grupper, men är samtidigt alarmerande när det gäller socialtjänstens arbete och – kan tänkas – en nöt att knäcka om det ska bli tal om närmare samarbete mellan olika aktörer för att möta effekterna av den diskuterade pandemin.

Just samarbetet mellan olika välfärdsaktörer är något som det tredje tydliga budskapet i direktorernas beskrivningar handlar om. Som högsta verksamhetschefer i de tio svenska stadsmissionerna ställer de dörrarna på vid gavel för samarbeten med såväl andra organisationer i det civila samhället som med offentliga aktörer. Ambitionen är tydlig; för att möta den sociala utsatthet som man räknar med kommer att följa i pandemins spår så krävs att alla aktörer bidrar och drar åt samma håll. Flera typer av samarbeten finns sedan tidigare, andra har etablerats pandemins första månader och ytterligare andra efterfrågas. En reservation lyfts dock fram tydligt; stadsmissionerna vill inte genom sina förändrade och ökade insatser bidra till att den offentliga välfärden monteras ned, utan de offentligas uppgift att garantera medborgarnas sociala rättigheter måste bestå. Det är mycket rimligt att tänka sig att den reservationen delas av stadsmissionernas samarbetspartners i det civila samhället.

Föreliggande studie är en av de första i Sverige när det gäller att uppmärksamma situationen för samhällets socialt mest utsatta grupper till följd av Covid-19. De beskrivningar som den grundar sig på kommer direkt från de högsta verksamhetscheferna på de svenska stadsmissionerna – organisationer som på

goda grunder kan ses som goda utsiktspunkter när det gäller att försöka förstå situationen för Sveriges mest utsatta grupper som ofta tenderar att försvinna i den offentliga statistiken. I de redovisade resultaten uppmärksammas kanske mer än något annat hur redan marginaliserade grupper riskerar att hamna i ytterligare utsatta positioner, och hur det lätt kan hamna i skuggan av de utmaningar för befolkningen i övrigt som den diskuterade pandemin spärs orsaka. Liknande slutsatser dras i andra vetenskapliga sammanhang (se t ex Patel m fl 2020). Om den svenska ambitionen också i fortsättningen är att hålla ihop befolkningen på det sätt att ingen samhällsgrupp hamnar hjälplöst efter de andra, så förefaller det vara av stor vikt att vara lyhörd kring de grupper och situationer som här diskuteras när effekterna av pandemin ska hanteras. Ett sätt att möta framtiden kan vara att ta sig an de typer av samarbeten som de svenska stadsmissionerna inbjuder och uppmanar till, även i det fall sådana samarbeten sällan är fria från svårigheter.

Referenser

- Berg-Weger, M., & Morley, J. E. (2020). Loneliness and social isolation in older adults during the Covid-19 pandemic: Implications for gerontological social work. *J Nutr Health Aging*, 24 (5), 456-458.
- Bradbury-Jones, C., & Isham, L. (2020). The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. *Journal of clinical nursing*.
- Drefahl, Sven; Wallace, Matthew; Mussino, Eleonora; Aradhya, Siddhartha; Kolk, Martin; Brandén, Maria; m.fl. (2020): Socio-demographic risk factors of COVID-19 deaths in Sweden: A nationwide register study. *Stockholm Research Reports in Demography*.
- Hansson, E., Albin, M., Rasmussen, M., & Jakobsson, K. (2020). Stora skillnader i överdödlighet våren 2020 utifrån födelseland. *Läkartidningen*, 117.
- Karlsson, M., Carrigan, A., Malmberg, S., & Stiernström, A. (2015). *Stadens fattiga: En rapport om Sveriges stadsmissioner och fattigdom*. Ersta Sköndal Bräcke högskola.
- Karlsson, M., Vamstad, J. New Deeds for New Needs: Civil Society Action Against Poverty in Sweden. *Voluntas* 31, 1025–1036 (2020).
- Karlsson, M. O. E. (2019). Matfattigdom i välfärdsstaten. *Socialmedicinsk tidskrift*, 96 (1), 106-115.
- Lerpold, L., & Sjöberg, Ö. *Those most negatively impacted by COVID-19*. [<https://www.hhs.se/en/research/sweden-through-the-crisis/those-most-negatively-impacted-by-covid-19/>]
- McCracken, L. M., Badinlou, F., Buhrman, M., & Brocki, K. C. (2020). Psychological impact of COVID-19 in the Swedish population: Depression, anxiety, and insomnia and their associations to risk and vulnerability factors. *European Psychiatry*, 63(1). Sher, L. (2020). COVID-19, anxiety, sleep disturbances and suicide. *Sleep Medicine*, juni, 70: 124.
- Patel, J. A., Nielsen, F. B. H., Badiani, A. A., Assi, S., Unadkat, V. A., Patel, B., ... & Wardle, H. (2020). Poverty, inequality and COVID-19: the forgotten vulnerable. *Public Health*, 183, 110.
- Twenge, JM, Joiner, TE. (2020). U.S. Census Bureau-assessed prevalence of anxiety and depressive symptoms in 2019 and during the 2020 COVID-19 pandemic. *Depression and Anxiety*, 2020; 1– 3.
- Tyrrell, C. J., & Williams, K. N. (2020). The paradox of social distancing: Implications for older adults in the context of COVID-19. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12 (1), 214.
- Usher, K., Bhullar, N., Durkin, J., Gyamfi, N., & Jackson, D. (2020). Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *International journal of Mental Health Nursing*, 29 (4) 549-552.